

KRYTERIA OCENIANIA ODPOWIEDZI
Próbna Matura z OPERONEM

Język polski
Poziom rozszerzony

Listopad 2014

W niniejszym schemacie oceniania zadań otwartych są prezentowane przykładowe poprawne odpowiedzi. W tego typu zadaniach należy również uznać odpowiedzi ucznia, jeśli są inaczej sformułowane, ale ich sens jest zgodny z podanym schematem, oraz inne poprawne odpowiedzi w nim nieprzewidziane.

Temat 1. Człowiek przed obrazem Matki Boskiej. Analizując i interpretując podane fragmenty, przedstaw miejsce *sacrum* w świecie bohaterów. Zwróć uwagę na zaprezentowany w obu utworach obraz ludzi oraz opis ich reakcji.

I. Rozwinięcie tematu (*maksymalnie 26 pkt*)

1. Określenie zasady zestawienia tekstów (*0–3 pkt*)

Na przykład:

- a) teksty z różnych epok – pozytywizm i współczesność,
- b) fragmenty przedstawiają reakcję ludzi na kontakt z obrazem Matki Boskiej (w *Potopie* wykorzystano autentyczne dzieło sztuki sakralnej, w *Prawieku i innych czasach* – fikcyjne),
- c) nazwy obu obrazów pochodzą od miejsc, w których się znajdują (Częstochowska/Jeszkotłowska),
- d) narrator trzecioosobowy, wszechwiedzący w obu fragmentach,
- e) umiejscowienie fragmentu *Potopu* (Kmicic przybywa do Częstochowy).

2. Obraz ludzi i ich reakcji – *Potop* (*0–4 pkt*)

Na przykład:

- a) ludzie świadomie pielgrzymują do obrazu,
- b) zróżnicowanie i wielość pielgrzymujących (szlachta, chłopci, mieszczenie, chorzy, żołnierze...),
- c) głęboko wierzący, modlą się i śpiewają pieśni,
- d) mają poczucie wspólnoty („każdy [...] czuł w sobie siłę za tysiące”),
- e) okazują szacunek i głęboki podziw dla Matki Boskiej Częstochowskiej („czotgali się ku kościołowi na kolana”),
- f) mają ambiwalentne odczucia („uczucie rozkoszy, szczęścia i zarazem śmiertelnej obawy”),
- g) emocjonalnie reagują na odsłonięcie obrazu (jęki, płacz, krzyki),
- h) wspólna modlitwa wywołuje w nich rodzaj ekstazy, transu,
- i) bohater (Kmicic) jest częścią tłumu, zbiorowości,
- j) postawa Kmicica nie różni się od zachowania pozostałych wiernych („Tak czynił i pan Andrzej”).

3. Obraz ludzi i ich reakcji – *Prawiek i inne czasy* (0–4 pkt)

Na przykład:

- a) ludzie modlący się przed obrazem są spokojni, powściągliwi, wykonują mimowolne gesty („Kiedy ludzie zwracali do niej swoje twarze, gdy poruszali ustami, zaciskali ręce na brzuchu lub składali je na wysokości serca”),
- b) bohater jednostkowy (dziedzic Popielski) – utrata sensu życia, związana z wiekiem dziedzica („Im starszy był dziedzic...”),
- c) bohater przeżywa zwątpienie religijne, traci wiarę,
- d) poddaje się nastrojom katastroficznym,
- e) przypadkowość kontaktu z obrazem Matki Boskiej Jesznotłowskiej,
- f) widok obrazu nie wywołuje przeżyć religijnych („nie było w kościele żadnego Boga”),
- g) nieudana próba modlitwy,
- h) zwątpienie czyni go niezdolnym do przyjęcia pomocy („był jednak szczelny niby szklana kula”).

4. Kreacja obrazu i jego wpływ na zachowanie bohaterów – *Potop* (0–4 pkt)

Na przykład:

- a) zasłonięty, uroczyście odsłaniany,
- b) brak szczegółowego opisu, dominuje reakcja wiernych,
- c) niezwykłość podkreślona przez kosztowne kamienie („potok brylantowego światła”),
- d) znajduje się w kaplicy, określanej mianem „cudownej”, miejsce uświęcone (wierni całują posadzkę),
- e) otaczany kultem, adorowany przez wiernych,
- f) ludzie pokładają ufność, wierzą w moc obrazu,
- g) zmieniają się pod wpływem obrazu (słowa zakonnika, przemiana Kmicica).

5. Kreacja obrazu i jego wpływ na zachowanie bohaterów – *Prawiek i inne czasy* (0–4 pkt)

Na przykład:

- a) znajduje się w bocznej nawie (umniejszenie znaczenia),
- b) ozdobne ramy, jaskrawe kolory,
- c) oddalony od wiernych, jakby uwieczony („zamknięta w [...] ramach”, „ograniczony widok”, kolumna, która zasłania widok),
- d) nie jest uwznioślony ani otaczany kultem,
- e) obojętność ludzi (w czasie mszy nikt nie zachodzi do bocznej nawy),
- f) według narratora obraz jest obdarzony mocą („czysta wola pomocy”, „siła boskim cudem wpisana w obraz”),
- g) chce pomóc dziedzicowi, tak jak i innym ludziom,
- h) ludzie różnie reagują po zetknięciu się z obrazem (jedni wracali z wotami, inni tracili wiarę w cuda).

6. Językowe ukształtowanie tekstów (0–4 pkt)

Potop (2 pkt)

Na przykład:

- a) wielość epitetów, podkreślających kolorystykę w kaplicy, jej niezwykłość („blaski czerwone, fioletowe”, „zaciemnione głębie”, „mroki nieziemskie [...] błogostawione”),
- b) porównania, uplastyczniające obraz wiernych („ręce złożone przed ustami, jak u aniołów na obrazach”),
- c) metafory, podkreślające masowość opisanego zjawiska („ciała ludzkie utworzyły już nie rzekę, ale most”, „prąd wniósł go”),
- d) wyliczenia, służące oddaniu całej gamy zjawiska („blaski czerwone, fioletowe, złote, ogniste”),
- e) sakralizacja obrazu i jego otoczenia (np. „mroki nieziemskie”, „tony [...] płynące jakoby z fletni ziemskich”),

Prawiek i inne czasy (2 pkt)

Na przykład:

- f) personifikacja („Matka Boska [...] miała ograniczony widok”, „widziała tylko przechodzących”, „wiedziała”, „dała mu ją”) i jej funkcja,
- g) epitety, ukazujące obraz świata („rozsypanych się domy, spróchniałe płoty”),
- h) wyliczenia, podkreślające ogrom zniszczeń, poniesionych strat („zniszczone, potłuczone, posiekane, spalone, rozdeptane i rozlane”)/wyliczenia podkreślające postawę Matki Boskiej („dała mu ją, zalała go nią, skąpała w niej”),
- i) porównanie („moc wyciekła z nich, jak z dziurawego naczynia”) charakteryzujące ludzi.

7. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek (3 pkt)

Dostrzeżenie związku między sposobem kreowania opisu a miejscem *sacrum* w życiu bohaterów, (bohater zbiorowy – Polacy, głęboko wierzący, ufający, silnie reagujący na kontakt z obrazem, ulegający jego wpływowi. Kontakt z *sacrum* jest dla nich źródłem pociechy i inspiracją przemiany, znacząco wpływa na ich losy – bohater jednostkowy, wątpliwy, obojętny wobec mocy obrazu; wpływ sztuki sakralnej na człowieka uzależniony jest od jego woli). Różnice w kreacji wynikają z czasu powstania i funkcji utworów („krzepienie serc” w XIX w., zwątpienie ludzi XX w.); odmienne funkcje takich samych środków językowych (epitetów, wyliczeń) związane z odmiennym obrazem świata.

Częściowy wniosek (2 pkt)

Określenie podobieństwa i różnicy w sposobie ukazywania w literaturze sztuki sakralnej i jej wpływu na bohaterów.

Próba podsumowania (1 pkt)

Określenie podobieństwa lub różnicy w sposobie ukazywania w literaturze sztuki sakralnej i jej wpływu na bohaterów.

II. Kompozycja (0–2 pkt)

Uwaga: Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy zostały przyznane punkty za rozwinięcie tematu.

podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt)

uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. Styl (0–2 pkt)

jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka (2 pkt)

zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. Język (0–8 pkt)

język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt)

język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja (6 pkt)

język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne składnia, słownictwo i frazeologia (4 pkt)

język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt)

język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. Zapis (0–2 pkt)

bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt)

poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. Szczególne walory pracy (0–4 pkt)

Temat 2. Dokonaj analizy porównawczej *Hymnu* J. Słowackiego i wiersza *Smutno mi, Boże* A. Słonimskiego. Zwróć uwagę na sytuację podmiotu lirycznego oraz sposób konstruowania wypowiedzi poetyckiej.

I. Rozwinięcie tematu (maksymalnie 26 pkt)

1. Zasada zestawienia tekstów (0–2 pkt)

Na przykład:

- wiersz Słonimskiego – aluzja literacka do wiersza Słowackiego,
- wskazanie cech aluzji literackiej,
- podmiot liryczny – osoba przebywająca zagranicą,
- adresat – Bóg/podobna postawa wobec Boga,
- charakter modlitewny obu tekstów,
- wiersze z różnych epok (romantyzm – początek dwudziestolecia międzywojennego),
- tytuł wiersza Słonimskiego bezpośrednio nawiązuje do wiersza Słowackiego.

2. Język wypowiedzi poetyckiej – *Hymn* Słowackiego (0–2 pkt)

Na przykład:

- metafory, podkreślające piękno obserwowanej przyrody („rozlałeś tęczę blasków”),
- epitety, wskazujące na cechy opisywanych miejsc („lazurowa woda”),
- porównania, oddające stan emocjonalny osoby mówiącej („jak puste kłosa”),
- peryfraza („gwiazda ognista”), uwypuklająca cechy obiektu,
- romantyczne obrazowanie.

3. Sytuacja podmiotu lirycznego – *Hymn Słowackiego* (0–4 pkt)

Na przykład:

- a) emigrant, podróżujący statkiem,
- b) od dłuższego czasu przebywa na emigracji („Żem je znał kiedyś...”, „Żem prawie nie znał rodzinnego domu”),
- c) dostrzega piękno przyrody,
- d) czuje się samotny, wyobcowany,
- e) tęskni za krajem,
- f) wie, że w kraju pamiętają o nim,
- g) niepewny dalszych losów („Że nie wiem, gdzie się w mogiłę położę”),
- h) wie, że nie wróci do kraju („mój okręt nie do kraju płynie”),
- i) świadomy swojego losu („pielgrzym, co w drodze się trudzi”),
- j) świadomy przemijania.

4. Język wypowiedzi poetyckiej – *Smutno mi, Boże* Słonimskiego (0–2 pkt)

Na przykład:

- a) metafory, podkreślające sytuację podmiotu lirycznego („serce z piersi wrywa”, „mnie pali ten ogień”),
- b) personifikacja („żegna morze”), podkreślająca samotność podmiotu lirycznego,
- c) epitety, wskazujące na właściwości opisywanych obiektów (podróż daleka, niebo sine, szelest tkliwy, dzikie łabędzie, ogień namiętny).

5. Sytuacja podmiotu lirycznego – *Smutno mi, Boże* Słonimskiego (0–4 pkt)

Na przykład:

- a) poeta („język, w którym tworzę”),
- b) emigrant, powracający do kraju ojczystego,
- c) wraca statkiem, znajduje się na morzu,
- d) pełen wątpliwości, nie cieszy się z powrotu,
- e) ojczyzna jest jego krainą dzieciństwa, kiedyś piękna,
- f) poza granicami kraju było mu lepiej niż w ojczyźnie/czuł się akceptowany („nikt mnie tutaj szyderczo nie pytał”),
- g) szczeni się swoimi przodkami,
- h) ma poczucie wyobcowania, wyalienowania („nikt nie będzie witał”),
- i) czuje się odrzucony przez kraj ojczysty („tam się urodziłem, gdzie przyjąć mnie nie chcą”),
- j) kocha swoją ojczyznę („żarliwa miłość”), choć wie, że to zgubne uczucie,
- k) tęskni do niej mimo poczucia odrzucenia („przeklina mnie język”, „serce zapomnieć nie może”).

6. Podobieństwa obu tekstów (0–5 pkt)

Na przykład:

- a) sytuacja podmiotu lirycznego (np. emigracyjne doświadczenia, podróż statkiem, świadomość swojej sytuacji),
- b) nastrój, emocje podmiotu lirycznego (nastój przygnębienia, żalu, uczucia smutku, tęsknoty, goryczy),
- c) możliwość utożsamienia podmiotu lirycznego z autorem,
- d) elementy budowy nawiązujące do wiersza Słowackiego,
- e) liryka bezpośrednia (podmiot liryczny wypowiada się w pierwszej osobie),
- f) apostrofy skierowane do Boga,
- g) regularna budowa (budowa strof, układ rymów, refren, anafora),
- h) sylabizm,
- i) ten sam refren, budujący nastrój wiersza, wskazuje na emocje podmiotu lirycznego,
- j) bezpośrednie nawiązania w wierszu Słonimskiego do wiersza Słowackiego (anafora „że”, refren „smutno mi, Boże”).

7. Różnice między tekstami (0–3 pkt)

Na przykład:

- a) brak możliwości powrotu do kraju – powrót do kraju,
- b) smutek spowodowany niemożnością powrotu – smutek spowodowany powrotem,
- c) pamiętany w kraju („kazano w kraju...”) – brak bliskiej osoby w kraju („nikt nie będzie witał”),
- d) odmienne postrzeganie ojczyzny (np. ojczyzna wyteśniona – ojczyzna odrzucająca),
- e) odmienne postrzeganie obczyzny (np. samotność – akceptacja),
- f) piękno przyrody nie niweluje smutku za ojczyznę – smutek spowodowany zmianą krajobrazu („już gwiazd nie zobaczę”).

8. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów (0–1 pkt)

Na przykład:

- a) kontekst biograficzny,
- b) kontekst literacki,
- c) kontekst historycznoliteracki (Skamandryci).

9. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek (3 pkt)

Uogólnienie dotyczące podobieństw i różnic analizowanych tekstów (co najmniej po dwa), określenie funkcji aluzji literackiej w wierszu Słonimskiego.

Częściowy wniosek (2 pkt)

Uogólnienie dotyczące podobieństw i różnic analizowanych tekstów (co najmniej po dwa).

Próba podsumowania (1 pkt)

Uogólnienie dotyczące podobieństwa i różnicy analizowanych tekstów.

II. Kompozycja (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy zostały przyznane punkty za rozwinięcie tematu.

podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt)

uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. Styl (0–2 pkt)

jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka (2 pkt)

zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. Język (0–8 pkt)

język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt)
język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja (6 pkt)
język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne składnia, słownictwo i frazeologia (4 pkt)
język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt)
język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. Zapis (0–2 pkt)

bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt)
poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: Jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. Szczególne walory pracy (0–4 pkt)